

Світлана Петрівна Гвоздій,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри медичних знань та безпеки життєдіяльності,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна

ВІДПОВІДНІСТЬ ВИКЛИКАМ СЬОГОДЕННЯ ЯК ПРИНЦИП ДОБОРУ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Неоголошена війна, небезпеки повсякдення, терористичні акти потребують актуалізації у змісті навчання у процесі формування культури безпечної життєдіяльності студентів. Аналізується поняття «зміст навчання». Пропонується використовувати як принцип добору змісту навчання його відповідність викликам сьогодення. Надається алгоритм поведінки населення під час збройних конфліктів (оповіщення, евакуація, обстріли, авіаналіт тощо). Відпрацювання навичок надання першої долікарської допомоги включено до одного з базових компонентів культури безпечної життєдіяльності студентів.

Ключові слова: виклики сьогодення, культура безпечної життєдіяльності, збройний конфлікт, зміст навчання, принцип добору змісту.

Постановка проблеми. Україна переживає складні часи становлення своєї гідності, незалежності, зростання. Конфлікт на сході країни, небезпеки повсякдення, загострення криміногенної обстановки, терористичних атак, зниження соціального убезпечення населення вимагають від українського громадянина адекватного та швидкого реагування, розуміння своєї значимості для підтримки та збереження безпеки тощо. Отже, виклики сьогодення мають відбитися у змісті навчання студентів вищих навчальних закладів України, зокрема класичних університетів, у процесі формування культури їхньої безпечної життєдіяльності (далі КБЖД).

Розвиток КБЖД на всіх рівнях має включати формування ідеалу і цінностей у галузі безпеки життєдіяльності, розвиток вроджених і формування придбаних якостей особистості, що забезпечують можливість дієвого попередження реалізації загроз і небезпек, а також захисту від них, прищеплення знань, умінь і навичок забезпечення безпеки у всіх сферах життєдіяльності, мотивування безпечної життєдіяльності. Системна і регулярна діяльність з формування КБЖД можлива за рахунок навчального процесу у вишах й може дозволити значно підвищити підготовленість населення, рівень духовно-морального та патріотичного виховання, посилити згуртованість суспільства перед різними глобальними і локальними небезпеками, скоротити людські втрати і матеріальні збитки у небезпечних і надзвичайних ситуаціях [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історії та теорії педагогіки існували різноманітні теорії добору змісту освіти. Теорія дидактичного матеріалізму (Я. Коменський, Д. Коннор, І. Беседов) стверджувала, що основна мета освіти полягає в передачі учнем якомога більшого обсягу знань з різних галузей науки. Теорія дидактичного

утилітаризму (Дж. Дьюї, Г. Кершенштейнер) стверджувала, що основним критерієм, яким слід керуватися при визначенні змісту та навчання, є реконструкція соціального досвіду, різноманітні практичні заняття повинні грати роль фактора, що активізує мислення і діяльність учнів. Так, проблема добору змісту освіти була предметом вивчення різних учених (М. Бадрутдінов, Ю. Первін та ін.). У самому широкому спектрі досліджувались принципи навчання у вищих навчальних закладах (Н. Корольова, М. Мішина, Ю. Мозгова, М. Ніколаєв, Л. Ніколаєва, О. Новіков, М. Скаткін, Ф. Талханова, М. Фьодорова та ін.). Принцип науковості вивчався такими дослідниками як А. Гайфутдінов, М. Даммер, З. Меретукова, І. Муратова, А. Тулінцев, А. Чиназірова та ін.; принцип свідомості у навчанні – Ю. Лимарева та ін.; принцип доступності – О. Іванкіна, О. Корнева, А. Філіппова тощо.

Проте, принципи структурування добору змісту дисциплін з безпеки у процесі формування культури безпечної життєдіяльності та врахування викликів сьогодення не були предметом вивчення вітчизняних і закордонних педагогів вищих навчальних закладів.

Мета дослідження – проблема відповідності навчального матеріалу викликам сьогодення як принципу добору змісту навчання у процесі формування культури безпечної життєдіяльності студентів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Навчання – соціально-обумовлений процес, покликаний необхідністю відтворення людини як суб'єкта суспільних відносин. Як зазначають учені та видатні педагоги, навчання - найважливіший і надійніший спосіб здобування систематичної освіти. Відображаючи всі істотні властивості педагогічного процесу (двобічність, спрямованість на гармонійний розвиток особистості, єдність змістовної і процесуальної сторін), навчання в той же час має і

специфічні якісні відмінності. Будучи складним і багатограним спеціально організованим процесом відображення у свідомості того, хто навчається, реальної дійсності, навчання є не що інше, як специфічний процес пізнання, керований педагогом [11]. Отже, найважливіша соціальна функція навчання полягає у формуванні особистості, яка відповідає соціальним вимогам.

За іншим визначенням, зміст навчання – це те, що міститься у згорнутому вигляді в навчальних планах й більш розгорнуто – у програмах. Більш повно воно розкривається у змісті підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів, у повідомленні навчальної інформації викладачем [10]. При одному й тому ж змісті навчання людина отримує різний рівень освіти, що залежить від індивідуальних особливостей людей, особистості педагогів, типів виконуваної ними діяльності, рівня активності людини, матеріально-технічних умов навчання [8]. Зміст навчання не є сталою величиною. Він постійно змінюється і залежить від рівня розвитку науки, соціально-економічного, культурного стану суспільства з урахуванням потреб освітньої підготовки молоді та перспектив соціального й економічного розвитку країни [1]. У висловленнях В. Кременя підкреслюється, що «Потребує зміни сам зміст навчання...З урахуванням людино-центристських тенденцій треба, не зменшуючи можливості пізнання природи і світу, надати більшу можливість для пізнання людини, психофізіологічних та життєдіяльнісних особливостей, для індивідуального самопізнання. Необхідно також відпрацювати механізм систематичного оновлення змісту навчання, відповідно до розвитку науки та набуття людством нових знань. Зміст навчання має відображати все багатство раціональних знань людства, зокрема в духовній сфері» [7, с. 384-385].

Слід підкреслити, що зміст навчання – це система навчальної інформації, а зміст освіти визначає ті особистісні й професійні якості людини, які повинні бути сформованими в результаті здійснення взаємозалежної діяльності педагога й учнів при цьому ж змісті навчання [2, с. 23]. Зміст навчання виступає стосовно змісту освіти як засіб відносно до мети. В якості змісту навчання виступають навчальна інформація і комплекс завдань, задач та вправ, що забезпечують у сукупності потенційні можливості засвоєння певної системи знань, оволодіння певною системою умінь і навичок, формування певних світоглядних, суспільно і професійно значущих особистих якостей [10].

Н. Коваленко у системі добору та побудови змісту навчання виділяє такі компоненти: джерела змісту (соціальний досвід, знання про процес навчання; знання про закономірності засвоєння навчального матеріалу); чинники, що впливають на зміст навчання (потреби суспільства, цілі навчання, структура науково-предметних знань, пізнавальні можливості студентів); принципи добору змісту навчання, які

виступають як методологічні елементи системи орієнтирів у процесі добору змісту (методологічні, загально-педагогічні та дидактичні принципи формування змісту освіти); критерії, як безпосередні інструменти визначення конкретного змісту навчального матеріалу; методи добору змісту навчального предмету, які нерозривно пов'язані з методами його побудови [5].

Отже, під змістом навчання слід розуміти частину досвіду попередніх поколінь людей, яку необхідно передати студентам для досягнення поставлених цілей навчання за допомогою обраних шляхів реалізації цих цілей. Зміст навчання у процесі формування КБЖД є сукупністю знань і способів діяльності, що забезпечують безпечну життєдіяльність людини в різних сферах існування особистості, таких як людина, суспільство, природа, техносфера, ноосфера. Проте добір змісту навчання має враховувати потреби сьогодення, виклики сучасного суспільства.

Під час добору змісту у процесі формування КБЖД ми керувалися принципом відповідності змісту навчання викликам сьогодення. З означеного принципу випливає необхідність включати до змісту освіти не тільки знання та формування вмінь, але і фрагменти, які забезпечують відображення сучасного досвіду діяльності людства і досвіду особистісного відношення до системи загальнолюдських цінностей. Зміст навчального матеріалу повинен відображати потреби сучасного суспільства, рівень розвитку соціуму, наукового знання, культурного життя і забезпечувати особистісний ріст.

Абрахам Маслоу визнавав, що люди мають безліч різних потреб, але потреба у безпеці, сталість умов життя стоїть на другому місці після фізіологічних потреб (голоду, спраги, інстинкту розмноження тощо). Будь-які потреби – це ставлення людей до умов їх життєдіяльності. У структурі потреб суспільства можна виділити потреби людей у спілкуванні з природою, потреби у засобах виробництва і предметах споживання, потреби у саморозвитку і соціальному спілкуванні, потреби у творчій праці і відпочинку тощо.

Обумовленість навчання суспільними потребами відображає стан розвитку держави, економіки та культури тощо. Знання означеної закономірності допомагає усвідомити, що навчальний процес має бути спрямованим на розвиток інтелекту особистості, її творчих здібностей, уміння жити і працювати в соціальному середовищі. Зміст навчання має відповідати поставленим перед системою освіти соціальним цілям розвитку людини, суспільства і держави, які диктуються характером даної цивілізації, культури, рівнем розвитку науки. Але на сьогодні Україна й кожен громадянин має потребу в економічному зростанні, держава має потребу в збільшенні надходжень до держбюджету та забезпеченні безпеки своєї державності, цілісності, недоторканості держкордонів тощо.

Сучасний етап становлення держави Україна тісно пов'язаний із порушенням норм світового права, глобальної безпеки, безпеки держави та кожної окремої особистості. Отже, питання добору змісту у контексті сьогодення, актуальності безпеки людини, окремої сім'ї, колективів, селищ, міст тісно пов'язаний із використанням принципу відповідності змісту навчання викликам сьогодення.

Так, збройний конфлікт на частині території Донецької і Луганської областей є надзвичайною ситуацією соціально-політичного характеру і є одним із викликів у сьогоденні України. У процесі формування КБЖД навчальний матеріал дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист» добирається з урахуванням означеної проблеми. Акцент робиться на тому, що до ситуацій, пов'язаних з протиправними діями терористичного та антиконституційного спрямування, відносяться здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення і затримання важливих об'єктів господарювання, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку та телекомунікації, напад чи замах на екіпаж повітряного чи морського судна), встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо. До надзвичайних ситуацій воєнного характеру відносяться ситуації, пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів тощо [6]. На сході країни використовується потужна зброя, сучасні системи залпового вогню («Град», «Ураган», «Смерч», «Торнадо» тощо), проте операція зі знищення незаконних угруповань, звільнення українських земель названа антитерористичною. Отже, в нашій країні ведеться «неоголошена війна» і як вести себе в таких ситуаціях йдеться у процесі формування культури безпечної життєдіяльності.

Увага студентів звертається на джерела небезпеки при надзвичайних ситуаціях воєнного характеру (зброя, антисанітарна обстановка). З метою захисту цивільного населення у разі виникнення збройного конфлікту ми рекомендуємо дотримуватися правил поведінки під час надзвичайних ситуацій та у разі загрози виникнення терористичних або диверсійних актів.

Слід підкреслити, що з часів Радянського союзу питанням цивільної оборони приділялось багато часу, а дівчата у вишах готувалися бути «медсестрами цивільної оборони». Сьогодні, при загостренні ситуації та невігластві населення щодо адекватності дій для рятування себе та оточення, перше, з чого починається ознайомлення студентів – це система оповіщення. Головний спосіб оповіщення населення про дії при виникненні надзвичайних ситуацій – це передача повідомлення мережею провідного мовлен-

ня (через квартирні і зовнішні гучномовці), а також через місцеві радіомовні станції і телебачення, мережу Інтернет через СМС повідомлення, пересувні автомобілі, оснащені гучномовцями тощо. Для привертання уваги населення в екстремальних випадках перед передачею інформації включаються сирени та інші сигнальні засоби, що означають сигнал цивільного захисту «Увага всім!». Почувши такий сигнал, необхідно негайно увімкнути будь-який засіб масової інформації на місцевому каналі і прослухати повідомлення управління з питань надзвичайних ситуацій. На кожний випадок надзвичайних ситуацій підготовлено відповідні варіанти повідомлень.

Вислухавши повідомлення, кожен громадянин повинен діяти без паніки і метушні відповідно до отриманих вказівок. Повідомлення буде включати у собі: інформацію про надзвичайну ситуацію, місце і час виникнення надзвичайної ситуації; територію (райони, масиви, вулиці, будинки і т. д.), яка потрапляє в осередки (зони) ураження; порядок дій при надзвичайних ситуаціях; іншу інформацію [9].

Якщо громадянин знаходиться вдома при виникненні надзвичайних ситуацій, він повинен: мати включені автономні засоби масової інформації, що не потребують стаціонарного електроживлення (можуть працювати від батарейок) для прослуховування інформації, вказівок, розпоряджень від органів виконавчої влади, управлінь з питань надзвичайних ситуацій; повідомити про отриману інформацію сусідів; підготувати індивідуальні засоби захисту органів дихання і шкіри, при їх відсутності зробити та використати найпростіші (повсякденний одяг, взуття, ватно-марлеві пов'язки, плівку тощо); підготувати медичну аптечку, документи, засоби зв'язку, особистої гігієни, запас води, їжі та інше; провести у квартирі (будинку) протипожежні профілактичні заходи (вимкнути газ, електропостачання та інше), підвищити захисні властивості квартири: зачинити вікна, кватирки, ущільнити їх; нанести захисні смуги з липкої стрічки (паперу, тканини) на віконне скло для підвищення його стійкості до вибухової хвилі та зменшення кількості уламків і уникнення травмування у разі його пошкодження; за можливістю обладнати укриття у підвалі, захистити його мішками з піском, передбачити наявність аварійного виходу; підготувати ліхтарики (комплекти запасних елементів живлення), газові лампи, примус та свічки на випадок відключення енергопостачання та ін.

Фахівці та досвідчені військові рекомендують в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру зберігати особистий спокій, не реагувати на провокації; не сповіщати про свої майбутні дії (плани) малознайомих людей, а також знайомих з ненадійною репутацією; знати місце розташування захисних споруд цивільного захисту поблизу місця проживання, роботи, місць частого відвідування (магазини, базар, дорога до роботи, медичні заклади тощо). Без необхідності старатися якнайменше знаходитися поза

місцем проживання, роботи, в малознайомих місцях. При виході із приміщень, пересуванні сходами багатоповерхівок або до споруд цивільного захисту (сховищ) дотримуватись правила правої руки (як при русі автомобільного транспорту) з метою уникнення тисняви. У разі відсутності пристосованих сховищ, для укриття використовувати нерівності рельєфу, (канави, окопи, заглиблення від вибухів тощо). У разі раптового обстрілу та відсутності поблизу споруд цивільного захисту, сховища і укриття – лягти на землю головою в сторону, протилежну вибухам. Голову прикрити руками (для прикривання голови використовувати, за наявності, валізу або інші речі). Не виходити з укриття до кінця обстрілу [3].

Особливих застережень потребують правила поведінки на блокпостах, під час огляду на яких необхідно зберігати витримку, бути ввічливими і спокійними. На блокпостах зазвичай перевіряють документи, запитують про місце реєстрації, оглядають речі та одяг на предмет наявності слідів від зброї і пороху.

Прийнявши рішення залишити район конфлікту, під час евакуації необхідно мати наступні документи: паспорт, водійське посвідчення, свідоцтво про народження, акти приватизації на землю, документи на авто, закордонний паспорт, ідентифікаційний код, документи на отримання соціальних виплат. Все це потрібно відсканувати та зберегти на електронному носії. Крім того, необхідно виписати телефони родичів та друзів до окремого блокноту і тримати його при собі. З собою мати наступні речі: валізу (рюкзак) з теплим одягом, постільною білизною, особистими речами і предметами гігієни, гроші, цінності, продукти харчування і воду на 3 доби. Загальна вага не повинна перевищувати 50 кг.

До валізи (рюкзака) прикріпити нашивку з позначенням адреси постійного місця проживання, прізвища евакуйованого і місця призначення. На одязі дітей мають бути нашивки з позначенням прізвища, імені та по батькові евакуйованого, року народження, адреси постійного місця проживання і місця призначення. Необхідно виконувати усі розпорядження посадових осіб евакуаційних і евакоприймальних органів. Важливо дотримуватись дисципліни та порядку на маршруті (на шляху руху на транспорті) і в районі розселення за новим місцем розташування. Особи, які мають на руках військові білети з мобілізаційними приписами, евакуації не підлягають.

У нашій державі, згідно чинних нормативних документів у галузі цивільного захисту, будівництво сховищ для захисту всього населення не передбачено. Захисні споруди будуються лише для тієї частини міського населення, яка продовжує виробничу діяльність у містах у воєнний час. Все інше населення міст підлягає евакуації із зон можливих бойових дій (в основному у сільську місцевість).

Якщо у місті розташування чується характерний свист або в нічний час побачили дію світлової грана-

ти, негайно необхідно ховатися в безпечне місце. В ідеалі це бомбосховища, але їх можуть замінити нижні поверхи приміщення з товстими стінами (сталінські будинки, підвали надійних невисоких будинків; важливо, щоб із них було як мінімум два виходи), підземні переходи, приміщення з несучими стінами (санвузол), чавунна ванна. Головне, щоб це місце було подалі від вікон і оточене бетоном. Артобстріл триває до двадцяти хвилин, авіаналіт набагато менше. Не можна залишати своє укриття до закінчення обстрілу. Небезпечно знімати обстріл на телефон.

Якщо людина опинилася під завалом, вона має намагатися очистити простір біля обличчя та грудей, розслабити м'язи і заспокоїти дихання, Повідомити про себе у завалі можна використовуючи засоби зв'язку, або привертати увагу галасом, наприклад, стуком. Не кричить, якщо ви в «повітряному мішку», економте повітря – до зруйнованої будівлі обов'язково прибуде бригада МНС і вас почують. Вивільнення може зайняти більше часу, ніж хочеться потерпілому: він має бути терплячим, не приймати рішення само-евакууватися в разі сильного завалу.

З метою захисту цивільного населення міста у разі виникнення збройного конфлікту із застосуванням агресором військової авіації всім громадянам рекомендується: при перших ознаках військової агресії або за відповідною інформацією органів влади, залишити місто і виїхати в сільську місцевість до рідних чи знайомих. Про свій виїзд та місце подальшого перебування слід повідомити рідних та житлово-експлуатаційні органи (вуличні комітети). При самостійному виїзді – взяти речі, які рекомендується брати при оголошенні евакуації, а також відключити в квартирі електрику, газ, воду. У разі, коли Ви не залишили місто і під час авіаційного нальоту знаходитеся вдома, слід зайняти приміщення, які розташовані подалі від вікон, балконів (коридор, ванна кімната, тощо) і дочекатися закінчення вибухів. Ні в якому разі не можна вибігати з будинків на вулицю, користуватися ліфтом. Після звершення нальоту слід обережно залишити помешкання. Якщо будинок було зруйновано, або він отримав пошкодження необхідно взяти із собою речі, як при евакуації. Якщо Ви потрапили під удар авіації, знаходячись поза межами будівель, слід лягти на землю за можливістю у найбільш заглиблені місця (канави, ритвини тощо), прикрити голову будь-якими речами або, у крайньому випадку, руками і дочекатися закінчення вибухів [3].

Слід зазначити, що особливу небезпеку несуть поранення та ураження людей уламками та осколками від зброї. Тому швидка, своєчасна та кваліфікована допомога – запорука виживання людини, мінімізація ушкоджень тощо. Під час практичних занять у процесі формування культури безпечної життєдіяльності, нами обов'язково зверталась увага на питання надання першої долікарської допомоги при різноманітних невідкладних станах. Надання

першої долікарської допомоги є одним із основних компонентів культури безпечної життєдіяльності. Зважаючи на те, що КБЖД – багатокомпонентний, складний феномен, ми зауважуємо, що саме навички першої долікарської допомоги повинні увійти до означеного феномену. Безпечна життєдіяльність людини неможлива без навичок, які надаються при різних нещасних випадках, можуть врятувати життя і здоров'я потерпілого, попереджають можливі ускладнення і зменшують тяжкість наслідків травм або захворювання. Отже, студенти власноруч виконували всі необхідні прийоми надання першої допомоги, такі як: серцево-легенева реанімація на симулятивному тренажері; зупинка кровотеч різного походження; іммобілізація кінцівок на випадок переломів, ушкоджень; допомога при опіках, обмороженнях тощо. Такий підхід дозволяє не тільки теоретично засвоїти інформацію та мати уявлення про першу допомогу, а й відпрацювати до автоматизму навички надання екстреної допомоги при пораненнях, травмах.

Висновки та перспективи подальших розробок. 1. Формування культури безпечної життєдіяльності – процес, який вимагає включення до змісту навчання в університетах та інших вищих потреб суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батечко Н. Г. Сучасні підходи до формування змісту підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури / Н. Г. Батечко // Педагогіка. – 2013. – №3/4. – С. 5-20.

2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. Пособие / А. А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.

3. Дії населення в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру / [Електронний ресурс] // Головне управління ДСНС України в Одеській області. – Режим доступу:

http://www.odesa.mns.gov.ua/content/dii_nas1.html

4. Завгарова Ф. Х. Культура и культура безопасности жизни: диалектика взаимоотношений / Ф. Х. Завгарова, Л. Х. Давлетшина // Вестник НЦБЖД. – 2013. – № 1 (15). – С. 95-100.

5. Коваленко Н. Д. Методы реализации принципа профессиональной направленности при отборе и построении содержания общеобразовательных предметов в высшей школе: дис. ... к. пед.н. 13.00.01 / Надежда Дмитриевна Коваленко. – Томск, 1995. – 158 с.

6. Кодекс цивільного захисту України № 5403 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

REFERENCES

1. Batechko, N. H. (2013). Suchasni pidkhody do formuvannia zmistu pidhotovky maibutnix vykladachiv vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury [Modern ap-

2. Відповідність викликам сьогодення як принцип добору змісту навчання у процесі формування КБЖД – це один із нових принципів, що точно, влучно, детально висвітлює ті небезпеки, які потребують уваги та вивчення. Використання означеного принципу дозволило нам мотивувати студентів до вивчення дисципліни «Цивільний захист» та «Безпека життєдіяльності», продемонструвало його можливості щодо осучаснення та популяризації питань безпечної життєдіяльності у сучасній системі освіти.

3. Грамотна людина розуміє, що основну частину шкідливих і небезпечних факторів можна попередити або подолати без втрат або з найменшими втратами як для здоров'я і навколишнього середовища, так і для матеріальної складової. До випадкових травм, збитку, втрат, які попередити і уникнути практично неможливо, слід ставитися як до одного з неминучих моментів життя людини.

Отже, першочерговим та перспективним у наукових дослідженнях з безпеки є врахування актуальних питань сучасного суспільства під час формування культури безпечної життєдіяльності, яка стає гарантом готовності кожної окремої людини до безпечної життєдіяльності, що в свою чергу є передумовою особистого щастя і соціального прогресу нашої країни і світу в цілому.

7. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В. Г. Кремень. – [2-е вид.]. – К.: Т-во «Знання» України, 2010. – 520 с.

8. Лаврентьев Г. В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов (Часть 2) [Электронный ресурс] / Г. В. Лаврентьев, Н. Б. Лаврентьева, Н. А. Неудахина – Режим доступа: <http://www2.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part2/index.html>

9. Пам'ятки дій населення при надзвичайних ситуаціях / [Електронний ресурс] // Тальнівська районна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://rda.talnern.org.ua/novini/pamyatki-dij-naselennya-pri-nadzvichajnih-situaciyah/>

10. Семушина Л. Г. Содержание и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях: учеб. пособие для преп. учреждений сред. проф. образования. / Л. Г. Семушина, Н. Г. Ярошенко – М.: Мастерство, 2001. – 272 с.

11. Слостенин В. А. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений [Электронный ресурс] / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Слостенина. – М.: Издательский центр "Академия", 2002. – 576 с. – Режим доступа: http://krotov.info/lib_sec/shso/71_slas3.html

proaches to forming the contents of teaching future high school teachers when obtaining master degree]. *Pedahohika – Pedagogy* 3/4, 5-20 [In Ukrainian].

2. Verbitskiy, A. A. (1991). *Aktivnoe obuchenie v vysshey shkole: kontekstnyy podhod: metod. posobie* [Active teaching at higher educational institution: the contextual approach]. Moscow: Vysshaya shkola [in Russian].
3. *Dii naseleunia v umovakh nadzvychainykh sytuatsii voiennoho kharakteru* / [Actions of people in emergency situations of a military nature] (n.d.). Retrieved from: http://www.odesa.mns.gov.ua/content/dii_nas1.html [In Ukrainian].
4. Zavgarova, F. H. (2013). Kultura i kultura bezopasnosti zhizni: dialektika vzaimootnosheniy [Culture and a culture of safety of life: dialectic character of relations]. *Vestnik nauchnogo tsentra bezopasnosti zhiznedeyatel'nosti. – Bulletin of scientific center safety, 1 (15), 95-100* [in Russian].
5. Kovalenko, N. D. (1995). Metody realizatsii printsiipa professionalnoy napravlenosti pri otbore i postroenii soderzhaniya obscheobrazovatelnykh predmetov v vysshey shkole [Methods of implementing the principle of professional orientation for selecting and creating the content of general subjects at higher educational institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tomsk [in Russian].
6. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy [Code of Civil Defence of Ukraine] (2013). *zakon4.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [In Ukrainian].
7. Kremen, V. H. (2010). *Filosofia liudynotsentryzmu v osvithomu prostori* [Philosophy Humanocentrism in educational space] Kyiv: Society "Znannia" [in Ukraine].
8. Lavrentev, G. V., Lavrenteva, N. B. & Neudahina, N. A. *Innovatsionnye obuchayushchie tekhnologii v professionalnoy podgotovke spetsialistov (Chast 2)* [Innovative educational technologies in vocational training (Part 2)]. Retrieved from: <http://www2.asu.ru/cppkp/index.files/ucheb.files/innov/Part2/index.html> [in Russian].
9. *Pamiatky dii naseleunia pry nadzvychainykh sytuatsiyakh* [Action sights for population in situations of emergency]. (n.d.) Retrieved from: <http://rda.talnern.org.ua/novini/pamyatki-dij-naseleunia-pri-nadzvichajnih-situatsiyah/> [In Ukraine].
10. Semushina, L. G. & Yaroshenko N. G. (2001). *Soderzhanie i tekhnologii obucheniya v srednikh spetsialnykh uchebnykh zavedeniyakh: ucheb. posobie dlya prep. uchrezhdeniy sred. prof. obrazovaniya* [The content and technology of education at secondary specialized educational institutions: studies. guide for teachers secondary vocational educational institutions]. Moscow: Masterstvo [in Russian].
11. Slastenin, V. A., Isaev, I. F. & Shiyarov, E. N. (2002). *Pedagogika: ucheb.posobie dlya stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy* [Pedagogy: textbook for students.]. Moscow "Akademiya". Retrieved from: http://krotov.info/lib_sec/shso/71_slas3.html [in Russian].

Светлана Петровна Гвоздий,

кандидат педагогических наук, доцент,

заведующая кафедрой медицинских знаний и безопасности жизнедеятельности,
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,

ул. Дворянская, 2, г. Одесса, Украина

СООТВЕТСТВИЕ ВЫЗОВАМ СОВРЕМЕННОСТИ КАК ПРИНЦИП ОТБОРА СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Современный этап становления государства Украина тесно связан с нарушением норм мирового права, глобальной безопасности, безопасности государства и каждой отдельной личности. Необъявленная война, опасности повседневности, террористические акты требуют актуализации в содержании обучения в процессе формирования культуры безопасной жизнедеятельности студентов. Системная и регулярная деятельность по формированию культуры безопасности жизнедеятельности возможна за счет учебного процесса в высших учебных заведениях. Проблема структурирования отбора содержания дисциплин по безопасности в процессе формирования культуры безопасной жизнедеятельности и учета вызовов настоящего времени не уделялось внимание педагогами отечественных и зарубежных высших учебных заведений. Обучение – социально обусловленный процесс, вызванный необходимостью воспроизводства человека как субъекта общественных отношений. Важнейшая социальная функция обучения состоит в формировании личности, соответствующей социальным требованиям. Под содержанием обучения понимается часть опыта предыдущих поколений людей, которую необходимо передать студентам для достижения поставленных целей обучения с помощью выбранных путей реализации этих целей. Подчеркивается, что содержание обучения не является постоянной величиной, оно меняется и зависит от уровня развития науки, социально-экономического, культурного состояния общества и тому подобное. Автором анализируется понятие «содержание обучения в процессе формирования культуры безопасной жизнедеятельности». Оно понимается как совокупность знаний и способов деятельности, обеспечивающих безопасную жизнедеятельность человека в различных сферах существования личности, как человек, общество, природа, техносфера, ноосфера. Предлагается использовать как принцип отбора содержания обучения его соответствие вызовам современности. Учебный материал дисциплин «Безопасность жизнедеятельности» и «Гражданская защита» подбирается с учетом опасностей сегодняшней Украины. Внимание студентов обращается на источники опасности при чрезвычайных ситуациях военного характера. Предлагается алгоритм поведения населения во время вооруженных конфликтов (варианты оповещения, правила эвакуации, защита во время обстрелов, авианалетов, поведение на блокпостах, необходимый набор вещей первой

необходимости и т. п.). Отработка навыков оказания первой доврачебной помощи (при кровотечениях, переломах, ожогах, остановке дыхания и сердечной деятельности и т. д.) включены в один из базовых компонентов культуры безопасной жизнедеятельности студентов.

Ключевые слова: вызовы современности, культура безопасности жизнедеятельности, вооруженный конфликт, содержание обучения, принцип отбора содержания.

Svitlana Hvozdiu,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
head of the Department of Medical Knowledge and Life Safety,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
2, Dvorianska Str., Odesa, Ukraine

CORRESPONDENCE TO MODERN CHALLENGES AS PRINCIPLE OF SYLLABUS SELECTION IN FORMING STUDENTS' SAFETY CULTURE

The current stage of formation of the Ukrainian state is closely connected with the violation of the world's laws, global safety, as well as the safety of a state and every individual. The undeclared war, dangers of everyday life, acts of terrorism require updating the syllabus aimed at the formation of the safety culture in students. Systemic and regular activities aimed at promoting safety culture are possible due to the educational process at higher educational institutions. Teachers of Ukrainian and foreign universities did not pay enough attention to the problem of structuring the selection of the contents of subjects of life safety in the process of safety culture formation. The most important social function of education is forming such a personality, who would satisfy all social requirements. The syllabus is understood as a part of previous generations' experience, which should be transmitted to students for achieving the teaching objectives with the help of selected ways of implementing these goals. It is emphasized that the syllabus is not constant, it varies and depends on the level of development of science, socio-economic and cultural state of the society, etc. The author reviews the concept of "syllabus in the formation of safety culture"; it is considered as a combination of knowledge and ways of life, which ensure safety of human life in different fields of existence. It is proposed to use correspondence of syllabus to challenges of modernity as a principle of selection of its content. The content of subjects "Safety of life and activity" and "Civil Protection" is chosen considering existing dangers in Ukraine. Students' attention should be drawn to hazards in emergency situations of war. The behavioural sequence of people in case of armed conflicts is suggested (alert options, the rules of evacuation, protection during bombardments, air raids, the behavior at the checkpoints, essential civilian supplies, etc.). Drills of providing first aid (in case of bleeding, fractures, burns, respiratory and cardiac activity failures, etc.) are one of the basic components of students' safety culture.

Keywords: modern challenges, safety culture, armed conflict, syllabus, the principle of syllabus selection.

Подано до редакції 08.08.2015
